

JANUARI 1947

JAARGANG L, Afl. 1.

NADruk VERBODEN.

Geïllustreerd Maandschrift.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

ONDER REDACTIE VAN
Prof. Dr. J. HEIMANS, AMSTERDAM.
LEONARDOSTRAAT 10-ZUID
BIJGESTAAN DOOR
Dr. N. TINBERGEN, LEIDEN
en Dr. J. WILCKE, WAGENINGEN.

UITGAVE VAN:
W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

BLOEMEN PLUKKEN.

Het kleinste kind plukt al bloemen. Ik weet niet, of we hier te doen hebben met een aangeboren eigenschap. Hoogstwaarschijnlijk wordt het hun wel aangepraat door moeders of tantes. Bij mijn eigen kinderen en kleinkinderen heb ik daaromtrent geen betrouwbare waarnemingen kunnen doen. Van mijzelf weet ik, dat ik op mijn vierde jaar graag bloemen plukte. Margrieten in de graslanden langs de Maas en ook Kropaar, waarmee ik in mijn handen sneed in de pinkstreek, pijnlijk en tot bloedens toe. En moeder leerde mij armbandjes vlechten van madeliefjes. Boksbaard plukten we ook, maar niet om de bloemen, wel om de nog niet bloeiende zijspruiten en die waren heel lekker.

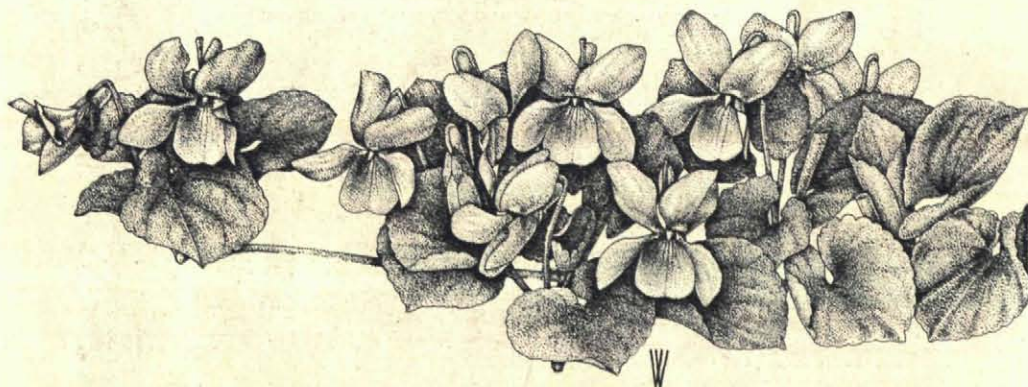
In de Meimaand liep iedereen met bloeiende meitakken en iets later met Seringen en dan haalden we aan den waterkant „Waterlelies”, dat waren Gele Lisschen. Haast ieder dorp en iedere stad kent in het voorjaar de strooptochten van kinderen, meest omtrent de 12 jaar, naar bekende bloembeieden in de omgeving: Anemonen, Wilde Hyacinthen, Sleutelbloemen, Margrieten, Wilgenkatjes, Dotterbloemen. Natuurlijk

slingert er spoedig allerlei verloren of weggeworpen goed langs de wegen en daaraan ergeren wij ouderen ons dan, terwijl wij toch voelen, dat wij hier te doen hebben met een natuurlijk gebeuren.

Met dat al worden op sommige plaatsen de wilde bloemen tamelijk wel uitgeroeid, vooral in de omgeving van de steden. Min of meer herhaalt zich dat in het najaar met de kleurige vruchten van Geldersche Roos, Kardinaalsmuts, Duindoorn. En onvermijdelijk is het, dat in parken en plantsoenen elk plukken wordt verboden en ook in de „vrije” natuur het vervoer van sommige planten zelfs strafbaar wordt gesteld, zooals dat het geval is met de Blauwe Zeedistel in sommige duindorpen.

Nu de drang naar buiten steeds sterker wordt en naar wij hopen op de Lagere

Maartsche Viooltjes. Teekening van Dr. J. Wilcke.

scholen het onderwijs in de Kennis der Natuur gaandeweg beter wordt behartigd is het wel zaak, eens te overwegen enerzijds hoe de belangstelling voor planten en bloemen kan worden bevorderd en anderzijds hoe de plantenwereld behoed kan worden tegen onbekookte aanranding door bloemenvrienden en aankomende botanici.

Het is gemakkelijk genoeg, verbodsbepalingen te ontwerpen ten behoeve van parken, plantsoenen en natuurmonumenten. Er bestaat zelfs een kans, die te kunnen handhaven. Nog eenvoudiger is de bescherming van afzonderlijke met name genoemde plantensoorten, ook boomen en heesters. Maar het is ondragelijk te moeten leven omringd door allerlei verboden, waar die ons hinderen in werk, dat ons noodzakelijk lijkt. Een te sterke dwang prikkelt tot verzet en leidt licht tot weloverwogen en habitueele overtreding van wetten en regels.

Wanneer op de scholen werkelijk Plantkunde wordt onderwezen, dan moeten de leerlingen planten, bladeren, bloemen niet alleen te zien krijgen, maar ook hanteeren door ze te teekenen, eventueel ook te drogen. Het plantenbeeld moet hun geestelijk eigendom worden en dat wordt bevorderd door deze bezigheden, ook, bij verdere vordering, door het determineeren. Het aanleggen van een eenvoudig, maar goed verzorgd herbarium acht ik zeer gewenscht. Het is heelemaal niet noodig, daarvoor

Slanke Sleutelbloem. Thijsse's Hof. Goede Vrijdag, 15 April 1938. Foto. J. P. Strijbos.

gebruik te maken van bijzondere cartons en banden. De les in handenarbeid kan hier een goede taak verrichten. Een goed herbarium wordt een dierbaar bezit, al was het alleen als een tastbare herinnering aan de jeugdijaren en aan de uitstapjes en vakantieverblijven. Een tekenalbum vervult dezelfde rol. Daarbij kan dan nog komen het kweken en verzorgen van de wilde planten in eigen tuin of schooltuin en eventueel het verkeer in het instructief plantsoen ter plaatse.

Dus de heele Nederlandsche Jeugd van tien tot veertien of achttien jaar wordt losgelaten op onze Wilde Flora. Ja, maar onder goede leiding en in prettige samenwerking. Wanneer dit goed wordt opgevat dan zal de Nederlandsche Flora er eer voordeel dan nadeel van hebben en het heele volk zal er toe komen zich in die flora te verlustigen, begrip krijgen voor de wenschelijkheid van natuurbescherming en de dwingende maatregelen voor de absolute bescherming van sommige soorten met vreugde aanvaarden.

Wij moeten ons er niet al te bezorgd over maken, dat het „verzamelen” zal ont-aarden in redeloze hebzucht. Wij weten uit lange ervaring, dat sommige liefhebbers zich wel vergrijpen aan onze flora en fauna, dat de jacht op zeldzaamheden de vrije ontwikkeling van onze planten- en dierenwereld vaak verstoort. Nog levendig herinner ik mij, dat de ontdekking van het voor ons land zoo zeldzame Bergvlas in het Bredero'sche duin uitliep op een aantal graafputjes in de duinhelling eer de bloeitijd van de plant was verstreken. Anders had ze zich misschien nog kunnen uitzaaien.

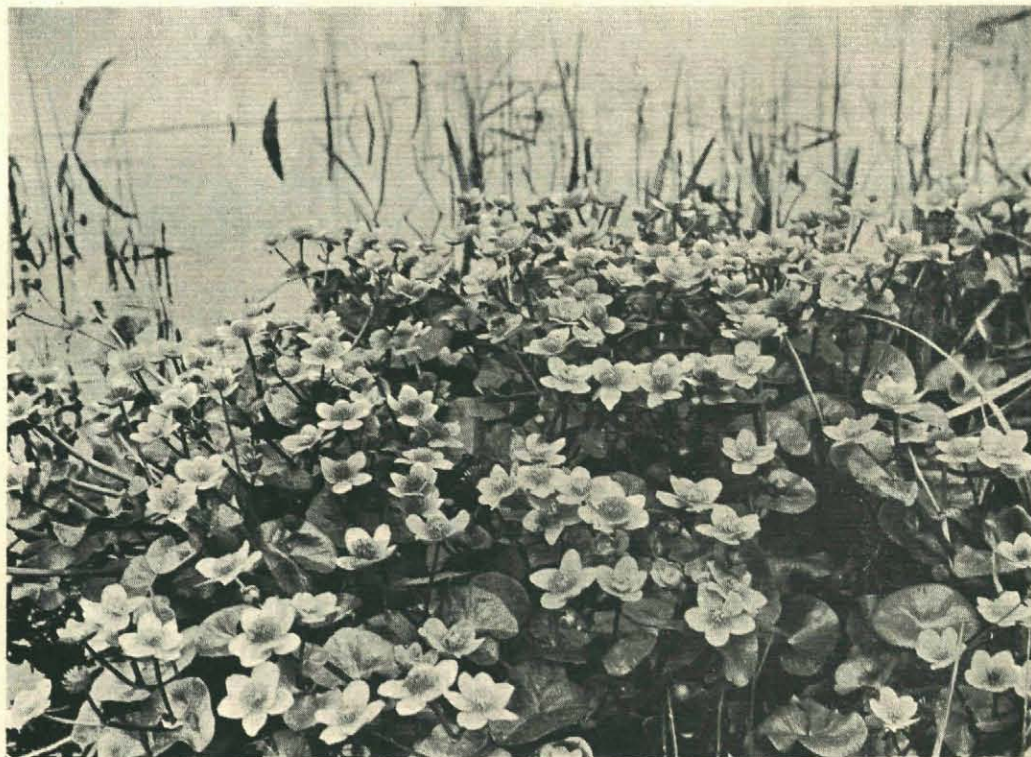
In Ardea, het tijdschrift van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging, vinden we in de laatste jaren klacht op klacht over het onbesuisd optreden van al te ijverige „vogelfotografen”, die een „nieuwe broedvogel” direct stuiten door hun onstuimig optreden. IJverige natuurhistorische clubs bezoeken kuddegewijs interessante nesten. De leden mogen één voor één een kijkje nemen in het nest en dat wordt door de vogels dan ook prompt verlaten.

Een jaar of twintig geleden kwam een paar Waterspreeuwen broeden in een watermolen op de Gulp achter het rad. Het water stroomde over den ingang van het nest heen, dat veilig lag onder een voorbouw en een dikke moslaag. De ornitholoog kreeg daar bericht van. Hij wachtte tot de jongen bijna vlug waren en ging ze toen uithalen. Twee jongen vliegen weg, twee andere vallen in het water en worden „verzameld” en een der oude vogels wordt geschoten. De overgebleven vogel krijgt een nieuwe maat. Zij maken een nieuw nest op dezelfde plaats. Nu neemt de ornitholoog voorzichtigheidshalve bijtijds het nest met de eieren en schiet de andere vogel van het eerste paar. Na dien tijd heeft de Waterspreeuw niet meer in Zuid-Limburg gebroed, terwijl de vogels het voordien nu hier dan daar geprobeerd hadden, ik weet niet met welke uitslag.

Hoe jammer toch, want het leek er wel op, dat de soort zich daar wilde gaan vestigen. Later heeft ook nog eens een Waterspreeuwenpaar gebroed in het Winterswijkse; ik weet niet hoe dat is afgelopen. Of aan een der weinige beken, die nog niet genormaliseerd zijn, die vogelsoort nog eens een kansje zal wagen, moeten we afwachten, maar hem dan stellig een hartelijker welkom bereiden.

BLOEMEN PLUKKEN ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ ❧ 5

Ik zou de reeks van deze trieste verhalen nog wel lang kunnen voortzetten en misschien kon het zijn nut hebben. Maar niet graag zou ik den indruk willen geven, dat het verzamelen afkeurenswaardig is, integendeel. Ik ben als kleine jongen ook begonnen met verzamelen, eerst planten in een behoorlijk herbarium, toen insecten en steenen en ik heb dienaangaande een heel gerust geweten. Dan heb ik ook braaf zaden verzameld en die uitgezaaid; maar het meeste plezier heb ik nog van mijn verzamelingen van feiten en indrukken, die ik heb vastgelegd in mijn dagboeken en

Dotterbloemen. Thijse's Hof. Goede Vrijdag, 15 April 1938. Foto J. P. Strijbos.

schetsboeken. Bovendien heb ik een dankbaar gebruik gemaakt van de verzamelingen van mijn vrienden en van de Musea. Ook zou ik nog graag het museum-bedrijf willen helpen bevorderen. Daarover later misschien eens.

Doch de vrije natuur is toch maar alles en daar rustig te werken en te genieten behoort tot het schoonste wat ik kan beleven. De groote zwerftochten van voorheen zijn nu voorbij, maar ik heb nog volop te doen in mijn onmiddellijke omgeving. Ik pluk nog wel eens een bloem, verzamel wel eens een insect en de vogels en andere dieren komen mij vanzelf al genoeg gezelschap houden, dank zij de omstandigheid dat ik op een der gunstigste plekken van Nederland woon. En dan heb ik ook Thijse's

Hof. Aan den ingang van den Hof staan een aantal paaltjes (ik moet ze nog eens tellen) met vermelding van alles en nog wat, dat daar is verboden. Dat kan niet anders, maar het kriebelt mij geweldig. Weliswaar zorgen wij er voor, dat alle mooie dingen vlak bij de paden staan, zoodat ieder de bijzonderheden duidelijk kan zien en de tuinman kan ook naar zijn oordeel aan belangstellenden bloemen en planten-deelen uitreiken, maar dat is toch voor bezoekers uit steden niet genoeg. Ook moeten de ouders terdege oppassen, dat hun kinderen geen bloemen plukken, al zijn die nog zoo mooi en al doen ze het ook zoo graag. Bovendien vallen die ouders de kinderen nog al te dikwijls lastig met hen allerlei dingen te willen laten leeren, lang voordat ze zoo ver zijn dat leeren een lust is. Van in het gras dartelen is natuurlijk geen sprake.

Nu rijst de vraag: hoe groot moet een park of plantsoen zijn opdat de kinderen er zich vrij kunnen bewegen en zelf bloemen plukken? En is er dan gelegenheid voor de ouders om in het gras te zitten.

In onze Commissie voor het Amsterdamsche Boschplan hebben wij deze zaken langdurig en grondig overwogen en besproken. Op een van onze eerste bijeenkomsten was er een Amsterdamsche Wethouder, die kloekweg voorsloeg, dat ieder in dat groote bosch volslagen vrijheid moest genieten en kris en kras overal doorheen mocht zwerven en doen. Hij werd natuurlijk direct gesmoord. Maar wij leerden daaruit, dat toch wel honderden of zelfs duizenden brave Amsterdammers die meening zouden kunnen koesteren.

Maar we kunnen hen wel te gemoet komen, vooral de kinderen. Een groote „Plukweide” aan de Schinkel. Daar hebben trouwens de Amsterdammers een oud recht. Zestig jaar geleden zag je de kinderen uit de Jordaan in April den prachtigen ouden Amstelveenschen weg afstevenen tot bij de Kalfjeslaan en dan ging het rechtsaf de hooilanden langs den Schinkel in en dan kwamen ze 's avonds terug met armen vol oranje Dotterbloemen, die ze te koop aanboden langs de straat of thuis in glazen en kannen voor de ramen zetten. Verwelkt kwamen de bloemen aan, maar ze herstelden zich spoedig bij goede behandeling en ontplooiden nog een week lang de eene bloem na de andere. Zoo'n bloeistengel heeft een heel mooie vertakking met korte en langere stelen en is zoo op zich zelf al een fraai geheel.

En die Dotters zijn onuitroeibaar. Ik heb daar, ook alweer met het oog op die plukweide wel proeven over genomen. Van een pol die 22 April in vollen bloei stond heb ik alle bloeistengels afgesneden, een paar bladeren laten staan. Onmiddellijk ging de plant nieuwe stengels vormen en binnen drie weken stond hij weer in vollen bloei alsof er niets was gebeurd. Nu nog eens alles afgesneden en alweer groeide hij opnieuw, maar bracht het niet tot bloeien, maar ziet er nu, in het najaar, precies zoo uit als de andere pollen, die niet beproefd waren. Zoo'n Dotterveld is niet dood te plukken.

Nu zal men vragen is het er dan niet te nat voor de kinderen? O, neen, want deze Dotter bloeit en groeit even goed met zijn voeten in het water als in den droge, nog wel een halven meter en meer boven de waterspiegel. En daarbij heeft hij een ge-

zelschap van andere onuitroeibaren die ook tegen een droogje kunnen: de beide Reukgrassen en de Pinksterbloem, die eventjes later begint te bloeien dan de Dotter maar hem toch heel lang gezelschap houdt. En als dan de Dotter in zaad komt, wat ook heel mooi is, dan is inmiddels nog een onuitroeibare verschenen, de gewone Koekoeksbloem met zijn uitgerafelde kroon. Wanneer wij nu nog een royale bui hebben, dan poten wij bijtijds nog eenige honderden bollen van Kievitsbloem in die plukwei. Maar dan moeten we er voor zorgen, dat die niet zoo verregaand afgeplukt worden of er moeten er eenige in staat blijven, hun vruchten te rijpen en hun zonderlinge zaden uit te strooien.

Nu komen ook nog de Margrieten er bij, ook onuitroeibaar, met Boterbloemen en Zuring en allerlei grassen en zoolang het duurt ook Orchis-soorten, Roode Klaver en Ratelaar, kortom de heele Bonte Wei.

De inrichting en exploitatie van deze plukweiden vereischt wel eenige zorg. Natuur is hier ook weer de beste leermeesteres. Alarmisten beweren, dat ze aanleiding kunnen geven tot misbruik, b.v. dat sommige personen er onredelijk veel gaan plukken, om dan die bloemen in de stad te verkoopen. Dat is dunkt mij gemakkelijk te voorkomen, als het de moeite waard is. Waar dit euvel slechts een geringe omvang heeft trooste men zich met de gedachte dat die bloemen dan toch weer ergens terecht komen, waar men er vreugde aan heeft. Het is alweer de school, die er voor kan zorgen dat de plukkers en vooral de pluksters kunnen komen tot zelfbeperking en zelfbeheersching; u weet wel: „maatschappelijke en Christelijke deugden”.

Behalve plukweiden kennen wij ook plukboschjes. Op het platteland kenden wij een boschje, daar togen wij ieder voorjaar heen met groote zakmessen en kleine bloempotjes en daar staken we dan Welriekende Viooltjes uit. We vonden ze op den geur en daardoor bleven er altijd nog over. Een ander dorp had een boschje met Wilde Hyacinthen; die werden er ieder jaar bij bossen geplukt en elders waren het weer Primula's en Kievitsbloemen. Al die bloemen hielden dapper stand. Natuurlijk zou dat bij een groote stad anders uitvallen, maar met eenige zorg is men er in geslaagd in het Haagsche Bosch de Anemonen te behouden. Toch alweer ten koste van verbod en bewaking.

Dotterbloemen. Teekening van Dr. J. Wilcke.

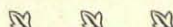
Ik wanhoop er niet aan, dat we in het Amsterdamsche Bosch mettertijd ook nog een behoorlijk plukperceel kunnen maken met onuitroeibare planten zooals de Gewone Primula, de Stengellooze Primula, de Wilde Hyacinth, Lelietje van Dalen, Anemonen, Druifhyacinth enz. Ik heb in Brussel, Weenen, Salzburg, Neurenberg hieromtrent waarnemingen gedaan. Bij sommige van die planten komt het er op aan of er toch nog genoeg hun zaden kunnen rijpen, bij andere zooals Lelietje van Dalen moet de techniek van het plukken meehelpen.

Met bloem- en vruchttwijgen van boom en struik zit ik verlegen. Op het oogenblik zie ik alleen de mogelijkheid van ze uit te reiken aan de kinderen, die onder leiding van hun onderwijzers het bosch bezoeken.

Zoodoende kunnen wij het bereiken, dat er een vriendelijke verhouding gaat bestaan tusschen het Bosch en de kinderen en dat parkroof door de groote massa inderdaad beschouwd zal worden als een strafbaar euvel.

Twee derden van onze bevolking huizen in de steden en kunnen op zon- en feestdagen en in den vacantiетijd verpoozing gaan zoeken op het platteland, in de vrije natuur met al de aanlokkelijkheden van strand en duin, bosch en heide, rivieren, meren en plassen, akkers en weiden. Laat ons hopen, dat een goede opvoeding in hun woonplaats hun een stemming van eerbied moge geven ten opzichte van al dat „natuurschoon”.

† JAC. P. THIJSSE.

LYONETIA CLERKELLA L.

DE MINEERRUPS VAN HET KERSEBLAD

In zomer en herfst zien we op de bladen van Prunus-soorten, b.v. van Kers en Morel (ook op Pirus, Crataegus, Sorbus, Mespilus en Betula), wonderlijke tekens staan, in de vorm van vraagtekens, die ons uit dien hoofde nopen de oplossing van dit raadsel te zoeken. Het blijkt, dat ter plaatse het bladmoes verwijderd is, en alleen de beide opperhuiden nog aanwezig zijn. Als een mijngang in een kolenlaag slingert ook onze gang zich door het blad. Vaak beginnen deze gangen nabij de hoofdnerf, buigen zich eerst naar deze toe, maar verlaten haar weldra, om zich meer peripheer te begeven. Ten slotte is het verloop weer naar het centrum gericht. De opperhuidcellen zijn dood en verdroogd en hebben een goudgele kleur aangenomen, die zeer contrasteert met het steeds donkerder wordende groen. De bewoonster is een microrupsje, een bladmineerster, met sterk geronde segmenten, waardoor ze een paarsnoerachtige vorm heeft, van lichte glaziggroene kleur, met bruine kop en zwarte borstpootjes. Aan het steeds wijder worden van de mijngang is duidelijk haar groei te herkennen. Midden in de gang bevindt zich de bruin-zwarte excrementlijn.

Prof. De Meijere heeft ons met het verloop van deze lijn een gemakkelijk middel aan de hand gedaan, om te weten te komen, of de mineerster een dipteronlarve is, of niet. De vliegenvormen, die geen poten hebben, liggen nl. in de mijngang op hun zijde, hun excrementenlijn ligt daardoor lateraal, aan één der zijden van de gang; de andere larven (microlepidoptera,